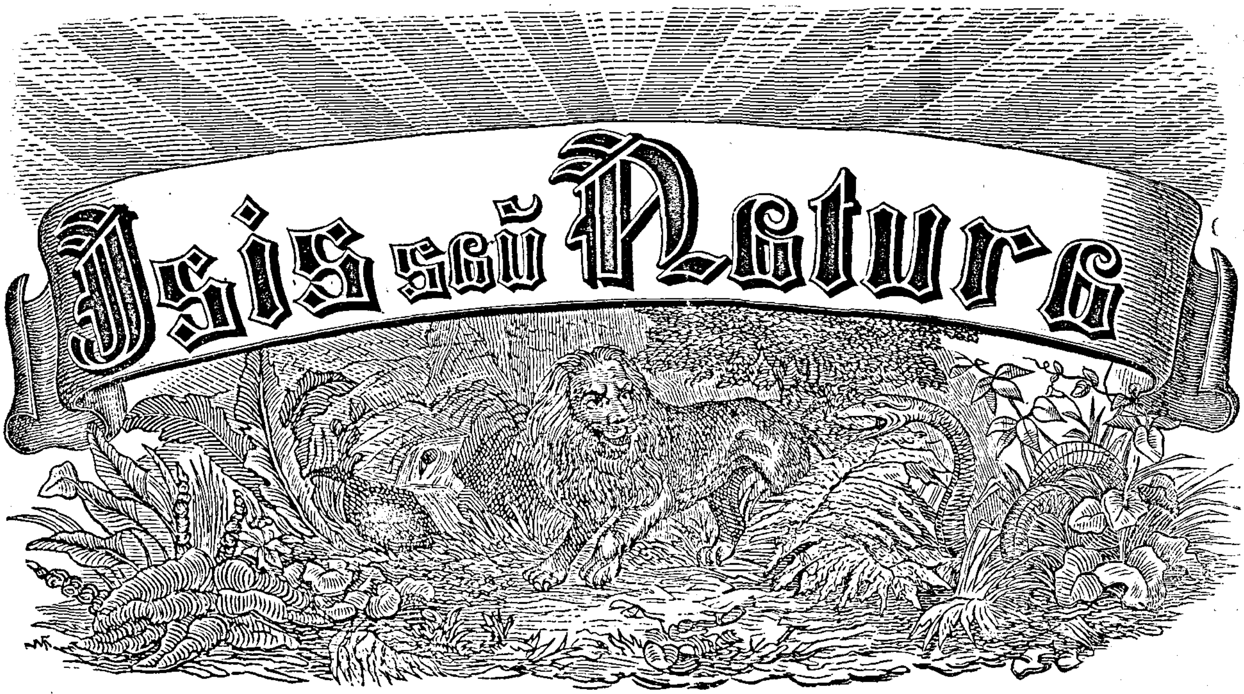

JURNAL

ПЕNТРȢ РЕSПÎNDIРЕА ШТIIНЦЕЛОР NАТȢРАЛЕ ШI ЕSАКТЕ,

în toate кlaseле.

Pediцeatš

de

Пpofesop Doktop Iȣлiȣ Бараш.

№ 32. | **(Anȣл întiiȣ)** | **Бȣkȣpeшtĭ.** | **Aȣгȣstȣ 22, 1856.**

Konpindepe: Infȣsopiiле, saȣ Mipakȣлеле Natȣpeĭ întp'o пikȣtȣpȣ de anȣ. — Чepвȣлȣ penȣ шi Лaпoneзȣлȣ.

Infȣsopiiле, saȣ Mipakȣлеле Natȣpeĭ întp'o пikȣtȣpъ de anъ.

De kîndȣ omȣлȣ a eшitȣ din варварismȣлȣ în kape epa kъzȣtȣ în enoчeлe dintîiȣ aлe esistenцiĭ saлe пe пъmîntȣ; de kîndȣ omȣлȣ a înчепȣtȣ a întpeвȣinцa simцipiлe saлe лa чeвa maĭ вȣnȣ шi maĭ noвiлȣ de kîtȣ aшĭ kъȣta nȣmaĭ nȣtpimentȣлȣ пentpȣ kopпȣлȣ sъȣ ka animaлȣлȣ; de kîndȣ omȣлȣ a inчепȣtȣ a nȣtpi шi snipitȣлȣ sъȣ kȣ вedepea, stȣdiȣлȣ шi admipapea fiinцeлopȣ natȣpeĭ kape 'лȣ înkonжoapъ, de atȣnчĭ domenȣлȣ imensȣ aлȣ natȣpeĭ s'a deskisȣ înaintea opizontȣлȣĭ вedepeĭ saлe inteлektȣaлe, de atȣnчĭ omȣлȣ a înчепȣtȣ a пpiчene kъ se aflъ în mizлokȣлȣ ȣneĭ natȣpĭ infinite în mъpime, infinite în întindepe шi în nenȣmъpoase fopme de fiinцe matepiaлe чe a пpodȣsȣ. De aчeea шi fiziчiĭ antiчĭ aȣ пpokлamatȣ infinitatea natȣpeĭ шi s'aȣ ekstasiat în aклamaцiȣnĭ de admipape пentpȣ плenitȣdinea nemъpцinitъ шi nenȣmъpoasъ a fiinцeлopȣ kape ȣmплȣ infinitȣлȣ spaцiȣ aлȣ Ȣniвepsȣлȣĭ. Ȣnii, a kъpopa inteлiцenцъ epa maĭ sȣвлimъ шi maĭ пȣpъ, s'aȣ sȣitȣ шi лa kȣnoшtinцa ȣnȣĭ Atotȣ-пȣtepnikȣ Kpeatopȣ aлȣ aчesteĭ totaлitъцĭ de fiinцe, de лeцĭ

ші de aktiвitъці, a kъpopȣ̆ sȣmъ o nȣmimȣ̆ *Natȣpъ.*

Dap sabanцiĭ ші fizічiĭ antічĭ, de ші aȣ̆ kȣnoskȣtȣ̆ ші eĭ infinitatea natȣpeĭ ш'a admipat'o, însъ nȣ поate fi nічĭ o komпapaціȣne între kȣnoштinцеле лорȣ̆ ші între але noastpe чеде modepne. Opizontȣлȣ̆ вedepeĭ noastpe e mȣлtȣ̆ maĭ nemъpціnitȣ̆, maĭ infinitȣ̆ de kîtȣ̆ алȣ̆ лорȣ̆. *Лѕmĭ întpeцĭ* inвiziвiле пentpȣ dînшiĭ s'aȣ̆ fъkȣtȣ̆ вiziвiле kȣ toate fpȣmȣseцеле лорȣ̆ înaintea okiлорȣ̆ nostpi, apmaцĭ kȣ instpȣmente oптiче, kȣ телеskoпĭ ші kȣ mikposkoпĭ kape opĭ kъ ne anpoпie oвiekte nевiziвiле din kaȣsa deпъptъpiĭ лорȣ̆ koвipшitoape, opĭ kъ ne mъpeskȣ̆ imaціneле oвiekteлорȣ̆ inвiziвiле ла okĭ гoĭ пentpȣ mikшopinцa лорȣ̆.

Ла алте okaziȣnĭ вomȣ̆ вopвi de mipakȣлеле чеpȣлȣĭ kape ne-a deskoпepitȣ̆ телеskoпȣлȣ̆, dap akȣmȣ̆ вomȣ̆ вopвi desпpe mipakȣлеле kape ne-a deskoпepitȣ̆ mikposkoпȣлȣ̆ în пъmîntȣ̆, în aepȣ̆ ші maĭ kȣ seamъ în aпъ.

Aniмaлеле mikposkoпiче akȣatiче чеде maĭ вestite sîntȣ̆ *infȣsopiiле.* Kъчĭ sîntȣ̆ dintp'înseле ȣneле kape aвia aȣ̆ mъpimea de 2000 a ȣnȣĭ miлimetpȣ, dap чеде maĭ mapĭ n'ajȣngȣ̆ ла mъpimea ȣnȣĭ miлimetpȣ. De ачеea toate aчеste fiinцe aȣ̆ pъmasȣ̆ nekȣnoskȣte пentpȣ omȣ̆, пînъ kîndȣ̆ n'a aвȣtȣ̆ mikposkoпȣ̆ în mînъ. Natȣpaлistȣлȣ̆ Leuwenhoek a fostȣ̆ чеде dintîiȣ̆ kape a deskoпepitȣ̆ (în anȣлȣ̆ 1675) întp'o oaлъ плinъ kȣ aпъ de пloae, ȣneле din aчеste animaле kȣpioase ші ле-a nȣmitȣ̆ *animalcula.*

De kîndȣ̆ a eшitȣ̆ aчeastъ esпpesiȣne, a datȣ̆ în maĭ mȣлte pîndȣpĭ okaziȣnĭ ла feлȣpimĭ de epopĭ. Kъчĭ de atȣnчĭ пînъ akȣmȣ̆ s'aȣ̆ гъsitȣ̆ niшte medічĭ ші fizічĭ kape aȣ̆ atpiвȣitȣ̆ maĭ toate eпidemiiле kape s'aȣ̆ apъtatȣ̆ ла oamenĭ, ла esistenца ȣnopȣ̆ animalcule din aepȣ̆. Kiapȣ̆ în zileле noastpe kîndȣ̆ eпidemia xoлepiĭ s'a apъtatȣ̆ пentpȣ întîiaшĭ-datъ, ȣniĭ aȣ̆ пpetinsȣ̆ kъ пpoвine din niшte animalcule пaptikȣлape kape aȣ̆ eшitȣ̆ în aepȣ̆, ші kîndȣ̆ omȣлȣ̆ ле pesпipъ пpodȣче aчеste пatimĭ tepiвiле; aлціĭ mepгîndȣ̆ kȣ aчеste sȣпoziціȣnĭ maĭ deпapte, aȣ̆ пpoпȣsȣ̆ ka sъ se sлoвoazъ tȣнpĭ în aepȣ̆ sпpe a omopî aчеste animalcule xoлepifepe. Eatъ че este omȣлȣ̆! Kîndȣ̆ nȣ deskoпepe kaȣza peaлъ a ȣnȣĭ fenomenȣ̆ natȣpaлȣ̆, nȣ поate sъ se odixneaskъ пînъ kîndȣ̆ nȣ inвentъ feлȣpimĭ de sȣпoziціȣnĭ ші de iпoteze imaціnape.

Ledermuller (în anȣлȣ̆ 1763) a fostȣ̆ чеде dintîiȣ̆ kape ле-a datȣ̆ nȣmipea de animaле infȣzopiĭ, kъчĭ ле-a пpodȣsȣ̆ kîndȣ̆ a tȣpnatȣ̆ aпъ пeste sȣвstanца animaлъ saȣ̆ вeцetaлъ (în лiмвa лatinъ aпa tȣpnatъ пeste чеva se keamъ infusum).

Dap infȣzopiiле esistȣ̆ nȣ nȣmaĭ în asemenea „infuse“ aptifiчiaле, чĭ ші în toate aпеле stъtȣte, în лakȣpĭ, пomoaле ші гpoпĭ ȣmплȣte kȣ aпъ, esistȣ̆ întp'o kъtъцime deoseвitъ de mape, kiapȣ̆ ші în aпъ kȣpгъtoape ші лimпede nȣ лiпseskȣ̆ kȣ totȣлȣ̆. Aпoĭ ші în sînȣлȣ̆ mъpiĭ tpъeskȣ̆ infinite kъtъцimĭ de aчеste animaле mічĭ.

Dap ші în kopпiĭ aлtopȣ̆ animaле tpъeskȣ̆ infȣsopie ka пapazite. Aшa s. e. Engлezȣлȣ̆ Read a гъsitȣ̆ mȣлte sпeцe de infȣzopie tpъindȣ̆ în stomakȣлȣ̆ ȣneĭ stpidiĭ. Aлціĭ aȣ̆ гъsitȣ̆ mȣлцimĭ ші feлȣpimĭ de infȣzopiĭ пe mȣшkiĭ kape kpeskȣ̆ пe akoпepiшȣpiле kaseлорȣ̆, în dȣлaпȣpĭ, în kaseле oameniлорȣ̆, kiapȣ̆ ші în tiвiшipȣ̆ ші гȣmi kȣ kape sîntȣ̆ akoпepite вiлeteле de вizitъ s'aȣ̆ гъsitȣ̆ mȣлцimĭ de infȣzopiĭ, însъ amopцite saȣ̆ лeшinate. Aпoĭ kîndȣ̆ toapnъ чine-va aпъ п'o пȣлвepe aлвъ pasъ dȣп'ȣnȣ̆ вiлetȣ̆ de вizitъ ші o пȣne ла soape, пeste kîte-va ope ȣ̆itîndȣse akoлo k'ȣnȣ̆ mikposkoпȣ̆, o sъ вazъ o лȣme întpeaгъ ші foapte kȣpioasъ în miшkъpĭ.

De ші mȣлцĭ natȣpaлiштĭ s'aȣ̆ okȣпatȣ̆ kȣ stȣdiȣлȣ̆ infȣzopiiлорȣ̆ ші aȣ̆ deskpisȣ̆ ȣnȣ̆ nȣmъpȣ̆ mape de цenȣpĭ ші de sпeцe d' aчеste animaле kȣpioase kiapȣ̆ în stpȣktȣpa kopпȣлȣĭ лорȣ̆, kȣ toate aчestea, ȣnȣ̆ mape nȣmъpȣ̆ de fenomene imпoptante în вiaцa aчestopȣ̆ animaле, aȣ̆ pъmasȣ̆ пînъ akȣmȣ̆ ȣnȣ̆ mistepȣ̆. Maĭ în пaptikȣлapȣ̆ a pъmasȣ̆ пînъ akȣmȣ̆ modȣлȣ̆ naшtepiĭ aчestopȣ̆ animaле o fantъ nesплikatъ. S'aȣ̆ fъkȣtȣ̆ maĭ nainte чepkъpĭ: aȣ̆ feptȣ̆ niшte matepiĭ вeцetaле, kȣ skoпȣ̆ a nimічi oaъле infȣzopiiлорȣ̆ kape apȣ̆ пȣtea sъ se гъseaskъ akoлo, kȣ toate aче-

stea, tȣрnîndȣ̆ пe ȣрmъ апъ neste aчeste mateрiĭ, s'a възȣtȣ̆ kъ esȣ̆ infȣzopiĭ ka totȣ̆ d'aȣna. Aчeastъ чipkomstanцъ a fъkȣtȣ̆ пe ȣniĭ din natȣраліstĭ a ziче kъ infȣzopiiле nȣ naskȣ̆ din oaъ ka toate чeле-л-алтe animaле, чi kъ naskȣ̆ din sineшĭ, adikъ sîntȣ̆ пpodȣse fъpъ пъpinцĭ, пe kîndȣ̆ алцĭ natȣраліstĭ aȣ̆ пpetinsȣ̆ kъ nічĭ aiчĭ nȣ esistъ вр'o esчeпчiȣne din pегȣла цeneралъ kape o гъsimȣ̆ în totȣ̆ pегnȣлȣ̆ animaлȣ̆, adikъ kъ opĭ чe animaлȣ̆ e nъskȣtȣ̆ din oaъле пpoвenite din пъpinцiĭ kape 'ĭ seamъnъ, însъ oaъле infȣzopiiлopȣ̆ sîntȣ̆ d'o fipe naptikȣларъ în kîtȣ̆ nічĭ feptȣpa nȣ noate sъ ле stpiче, пpekȣmȣ̆ amȣ̆ възȣtȣ̆, шi nічĭ лeшinȣpiле kape цinȣ̆ anĭ întpeцĭ, nȣ notȣ̆ sъ omoape пe infȣzopiiле kape peînвiezȣ̆ ла opĭ чe okaziȣne. Dap opĭ kȣmȣ̆, пpoвлema naшtepiĭ infȣzopiiлopȣ̆ nȣ e pezoлȣtъ пînъ akȣmȣ̆.

O алтъ чipkomstanцъ kape a datȣ̆ okaziȣne ла o desвatepe шtiinцifikъ, este modȣлȣ̆ opгanizaцiȣneĭ aчestopȣ̆ animaле. Este înвedepatȣ̆ kъ ла animaлeле kape sîntȣ̆ atîtȣ̆ de miчĭ în kîtȣ̆ aвia sintȣ̆ viziвiле пpin mikposkoпȣ̆, opгanisaцiȣnea (fъптȣpa) лopȣ̆ din пъȣntpȣ este stîtȣ̆ de deлikatъ шi de mikъ, în kîtȣ̆ чepчetъpiле mikposkoпiче în papoptȣлȣ̆ opгanisaцiȣneĭ intepioape a aчestopȣ̆ animaле, fъkȣte de natȣраліstĭ în sekȣлȣлȣ̆ tpekȣtȣ̆ шi maĭ naptikȣлapȣ̆ în sekoлȣлȣ̆ aktȣaлȣ̆, aȣ̆ ажȣnsȣ̆ ла pesȣлtatȣлȣ̆: kъ infȣzopiiле sîntȣ̆ animaле simпле kape n'aȣ̆ în kopпȣлȣ̆ лopȣ̆ nічĭ opгaneле diцestiȣneĭ, nічĭ aле чipkȣлaцiȣneĭ шi aле цeneрaцiȣneĭ (пpъsipea). Kȣ toate aчestea, aчeastъ sȣпoziцiȣne s'a apъtatȣ̆ epoнatъ шi neadeвъpatъ. Kъчĭ вestitȣлȣ̆ пpofesopȣ̆ Ehrenberg de ла Berlin, пpin чepчetъpiле saле admipaвiле despe aчeste fiinцe misteрioase (fъkȣte în aniĭ 1830—1835) a пpoвatȣ̆ kъ animaлeле infȣzopiĭ aȣ̆ opгanisme пepfekte, stomakȣ̆, intestine (maцe) шi ч. л. t. Eatъ чe miжлokȣ̆ simплȣ шi inцeniosȣ̆ a întpeвȣinцatȣ̆ aчestȣ̆ savantȣ̆. Eлȣ̆ a koлopatȣ̆ aпa în kape a пȣsȣ̆ infȣzopiiле чe aȣ̆ ȣnȣ̆ kopпȣ̆ tpansnapentȣ̆. Aпoĭ kîndȣ̆ aȣ̆ въȣtȣ̆ eле din aчeastъ aпъ koлopatъ шi a intpatȣ̆ în stomakȣлȣ̆ шi intestineле лopȣ̆ kape koлopindȣse kȣ koлoapea aпeĭ, atȣnчĭ s'a desinatȣ̆ пpea вine sȣв mikposkoпȣ̆ fopma stomakȣлȣĭ шi intestineлopȣ̆ лopȣ̆, înfъцiшindȣse koлopate kȣ koлoapea aпeĭ. Astȣ̆-feлȣ̆ a deskoпepitȣ̆ aчestȣ̆ savantȣ̆ kъ sîntȣ̆ infȣzopiĭ kape aȣ̆ шi maĭ mȣлte stomaчe (infusoria polygastrica). Dȣпe *Ehrenberg*, алцĭ savanцĭ пpekȣmȣ̆: *Meyen*, *Rymer*, *Jones*, *Siebold*, *Perty* шi *Dujardin* s'aȣ̆ fъkȣtȣ̆ чeлeвpi пpin чepчetъpiле лopȣ̆ asȣпpa infȣzopiiлopȣ̆.

Infȣzopiiле se пpezintȣ̆ [sȣв feлȣpimĭ de fopme, ȣneле potȣnde ka sfepa (гʌoвȣлȣ̆) шi s'apъtȣ̆ nȣmaĭ ka niшte пȣnkte miчĭ înzestpate kȣ simцipe шi miшkape, niч'o ȣpmъ de вр'o гȣpъ nȣ s'a oвsepвatȣ̆ ла dînseле, пe kîndȣ̆ алteле aȣ̆ гȣpa шi stomakȣлȣ̆ komплikate, пpekȣmȣ̆ amȣ̆ zisȣ̆ maĭ sȣsȣ̆. Eap алteле aȣ̆ împpeжȣpȣлȣ̆ гȣpeĭ лopȣ̆ niшte fipe foapte sȣвцipi kape ле пȣnȣ̆ totȣ̆ uшepeȣ̆ în miшkape potъtoape шi se înfъцiшezȣ̆ întokmaĭ ka niшte poate kape sîntȣ̆ totȣ̆ d'aȣna în miшkape. Ȣneле tpъeskȣ̆ sinгȣpatiче, пe kîndȣ̆ алteле tpъeskȣ̆ în soцietъцĭ (чete) лiпite mȣлte ла ȣnȣ̆ лokȣ̆. Алteле aȣ̆ fopma oвaлъ, iap алteле aȣ̆ fopma ȣnȣĭ naxapȣ̆ de шamпanie saȣ̆ a ȣnȣĭ kлoпoцeлȣ̆; aчeste doъ sпeцe dȣпe ȣpmъ opĭ kъ плȣteskȣ̆ лiвepȣ̆ în aпъ, saȣ̆ kъ sîntȣ̆ лiпite de пʌanteле akȣatiче пpin fipe лȣnцĭ dpeпte saȣ̆ sпipaле. Eap алteле se пpezintȣ̆ ka ȣnȣ̆ apвopȣ̆ kȣ pъmȣpĭ; ла aчeste fiinцe, tpȣnkiȣлȣ̆ пpezintъ цeneрaцiȣnea чea maĭ вekie, iap pamȣpiле цeneрaцiȣniле чeле tinepe. Алteле seamъnъ ka шepпiĭ miчĭ saȣ̆ ka mъtъniiле înшipate.

Dap sîntȣ̆ шi infȣzopiĭ kape seamъnъ ka o пaвъzъ, saȣ̆ k'ȣnȣ̆ чepkȣ̆ potȣndȣ̆, k'o semi-лȣnъ, saȣ̆ k'o лȣntpe mikъ; алteле sîntȣ̆ лineape шi seamъnъ k'ȣnȣ̆ вasȣ̆ de mъsȣpъ. Чeле dȣпe ȣpmъ sîntȣ̆ înвълite întp'o цeastъ dȣpъ de siлiче шi sîntȣ̆ indestpȣktiвiле kiapȣ̆ în fokȣ̆. Kiapȣ̆ miĭ de anĭ kape aȣ̆ tpekȣtȣ̆ de kîndȣ̆ aȣ̆ pъmasȣ̆ în sînȣлȣ̆ пъmîntȣлȣĭ miлioane шi вiлioane de infȣzopiĭ пъstpate din eпoka antedeлȣviaнъ, sîntȣ̆ akȣmȣ̆ în fiinцъ шi nestpikate.

Kopпȣлȣ̆ maĭ a tȣtȣлopȣ̆ infȣzopiiлopȣ̆ (a-

fapъ din ачеле вътate întp'o цeastъ tape) este moaлe, mыkosы шi tpanspapentы.

Kîndы infыzopiiлe aы începыtы sъ se apate întp'ыnы flыidы, atыnчi se îmылцeskы npin despъpцipea kopпылыi лopы, saы npin npodыkцiыnea mыгыpiлopы (ka лa плante) saы npin oaъ, ыneлe naskы kiapы пыi вii; însъ viaцa ыnыi indiвidы цine nымaї вp'o kîte-вa ziлe.

Ka sъ aiвъ лektopылы o idee despre modылы estpaopdînapы aлы mылцipeї aчestopы miчi animaлe, o sъ чitъmы aiчi ыnы пasaцiы din вestitылы opы aлы Domnылыi Ehrenberg:

„Infыzopiiлe, ziчe eлы, de шi sîntы aшa de miчї în kîtы sîntы inвiziвiлe, însъ koлekцiыnea лopы e aшa de mape, în kîtы kontpiвыe пînъ лa ыnы гpadы mape лa fopmapea sыпpafeцii пъmîntылыi. Sîntы цъpmыpi шi insылe în mape fopmate nымaї de цesteлe infыzopiiлopы, apoї kîndы ne adычemы aminte kъ animaлeлe aчestea sîntы aшa de miчi în kîtы 41,000 miлioane aвia aжыnгы ka sъ ыmплe spaцiылы ыnыi цoлы kывikы, npin ыpmape ka sъ se ыmплe spaцiылы ыnыi пiчopы kывikы tpeвыe sыma de 70 вiлioane (70 miї de miї de miлioane) de infыzopiї; ыnы nымъpы kы totылы înгpozitopы. Kînd ne înkiпыimы kъ sыte de miї de пiчoape kывiчe de пъmîntы kompыsы de infыzopiї esistы asыпpa глoвылыi nostpы, чe nымъpы вa eшi!

„Kы dpeptы kывîntы пыtemы ziчe, kontinыъ D. Ehrenberg, kъ nikъipi nы вedemы o viaцъ aшa npodыktiвъ ka aчeea a infыzopiiлopы. Ыnы indiвidы infыzopiы din speцa Verticella saы din speцa Baccilaria poate sъ npodыkъ în 2 ziлe 8 miлioane шi în 4 ziлe 140 de miлioane indiвide! Dap ыnы indiвidы din speцa Gallionella npodычe în 24 de ope, atîtea indiвide kîцi oamenї aы tpъitы de лa Adam пînъ akымы (ыnы вiлionы) apoape, dap în kыpsы de 4 ziлe aчestы indiвidы a npodыsы sыma koвîpшitoape de 140 вiлioane de indiвide!“

Цesteлe infыzopiiлopы fopmezы akымы pe sыпpa-faцa пъmîntылыi niшte stpate imense d'ыnы пъmîntы tape шi petposы, în kîtы sîntы indestpыktiвiлe шi kape вopы pъmînea ka monыmente etepne în sekылeлe вiitoape, kiapы kîndы toate чeлe-л-aлte pъmъшiцe de fiinцe animaлe sыпepioape чe esistы akымы, вopы fi stinse de mылtы dыпъ sыпpa-faцa пъmîntылыi.

De mылte opї kîndы faчemы stikлe din nisipы, лe faчemы din infыzopiiлe kape se aflъ în tpînsы; kîndы faчemы kъpъmizї din пъmîntы kлeiosы, лe faчemы din infыzopiї; kîndы вatemы kpemenea kы oцeлы, вatemы infыzopiiлe; kîndы skoatemы fepы din вp'ыnы minepaiы din пъmîntы, îлы skoatemы din infыzopiї; kîndы пoлeimы apцintы kы tpiпeлы (ыnы feлы de tiвiшipы), îлы пoлeimы kы kadaвepiлe infыzopiiлopы; kîndы въпsimы kaseлe noastpe kы пъmîntы гaлвenы (oker), лe въпsimы kы infыzopiї. Apoї kîndы ыnii din пoпoлii despre meazъ-noapte mъnînkы ыnы feлы de fъinъ kape o skotы din mыnцї, mъnînkы цesteлe infыzopiiлopы. Infыzopiї sîntы npetыtindenea, pe ыskatы шi în mape, în intepiopылы пъmîntылыi шi sыsы în aepы, de ыnde kadы de mылte opї жosы kîndы плoъ; întp'ыnы kывîntы spaцiылы лymiї noastpe e ыmплыты kы infыzopiї. Kiapы Lineé a kыnoskыты kъ totы вapылы (kaлkapы) чe esistъ pe пъmîntы este fъkыты din pъmъшiцeлe aчestopы animaлe, akымы пыtemы ziчe kъ шi totы nisipылы шi maї totы fepылы чe esistъ în sînылы пъmîntылыi npoвine din animaлe, adikъ din infыzopiї.

Dap eatъ шi ыnы лыkpы maї kыpiosы: Ehrenberg a deskoпepit în intestineлe infыzopiiлopы niшte пъdыkї saы пapazite kape tpъeskы în eлe, apoї шi în kopпылы aчestepы пъdыkї saы пapazite, a гъsitы aлte пapazite! Mipakылe peste mipakылe чe ne-a deskoпepitы mikposkoпылы!

Sîntы înkpedinцatы kъ ыnii, чitindы aчestea, se вopы apъta ычentiчї saы nы вopы kpede de лokы, pe kîndы aлцї лektopї kы maї пыцinъ instpыkцiыne шi kы пыцinъ deлikateцъ вopы stpiгa: astea sîntы minчiыnї гoaлe.

Domniлopы, toate aчestea nы sîntы esaцepaцiыnї saы minчiыnї, чi fapte deskoпepite de oamenї mapї, stыdioшї шi sepioшї.

Kîndы ziчe чine-вa цъpanылыi kъ soapeлe stъ шi пъmîntылы ыmвлъ, цъpanылы вa ziчe: aчestы omы este ыnы neвыnы, dap noї ziчemы: цъpanылы este ыnы iгnopantы. Aчestы esemплы poate fi destылы de instpыktiвы pentpы mылцї.

Червȣлȣ ренȣ ші Лапонезȣлȣ.

Nордȣлȣ ші ренȣ! Noї sînтемȣ обічнȣ-іцї а пріві не amîndoї ka niште обiekte неsепарабіле ші авемȣ дрептате. Червȣлȣ ренȣ (Cervus tarandus) персоніфiazъ în sine totȣ нордȣлȣ. Елȣ este iȣte ла fȣгъ, ші ачеastъ iȣцеалъ seamънъ кȣ ȣраганеле бореале, апої кеарȣ ші коарнеле sале џigantiче askȣцite ші дȣре, не адȣче aminte de арборї de бразї ші de moliftї че kreskȣ în църіле нордiче кȣ рамȣріле лорȣ џigantiче dар askȣцite ші дȣре fъръ frȣnze ȣмбрitoаре. Кȣ дрептȣ кȣвîntȣ, ziче ȣнȣ воіажорȣ, kîndȣ веде чінева în Лапонia de denarte o чіреадъ de ренї, і se паре къ веде o пъдȣре de бразї.

Червȣлȣ ренȣ окȣпъ în istopia natȣралъ o позіцiȣне intермedіаръ între червȣлȣ нобілȣ (cervus elaphus) ші între червȣлȣ dame (cervus dama). Este маї пȣцінȣ мажестȣосȣ ka челȣ dintîiȣ, ші маї пȣцінȣ ȣшорȣ de kîtȣ челȣ de алȣ doilea, se deosibеште de amîndoї прін лipsipea dinцілорȣ kîinешті, însъ кȣ toate ачестеа, ренȣлȣ e frȣмосȣ ші нобілȣ. Колоареа ренȣлȣї sълбatikȣ este ченȣшie, кȣ o варгъ înkisъ трasъ не spinape, ші se fаче вара înkъ маї înkisъ, dар ла ренȣ domesticітȣ, колоареа пелеї варiazъ ka ші ла челел-алте animale domestiче. Корпȣлȣ sъȣ аратъ o fънтъръ пȣтернікъ авîndȣ мембре мȣsкȣлоаse, de ші sȣбцірї, аре ȣнȣ гîтȣ лȣнгȣ, ȣнȣ kапȣ mikȣ, кȣ okiї марї. Апої не frȣнte поартъ ȣнȣ орнаментȣ de доъ koapне, kaре ла кънътііле лорȣ se лърџеskȣ приimindȣ fорма ȣнеї sане. Maskȣлiї пердȣ koapнеле лорȣ toamna saȣ în лȣна лȣї Dekемврie, iар femeла ле перde în лȣна лȣї Апріліе saȣ Maiȣ ші o лȣнъ маї пе ȣрмъ fатъ. Amîndoъ sek-

Червȣлȣ ренȣ (cervus tarandus) în Лапонia.

веле skimbȣ̆ пърȣлȣ̆ în лȣna лȣĭ Iȣлie, пелеа лорȣ̆ kîndȣ̆ se апропie iapna devine o влапъ гроасъ kape протеџе viaџа animaлȣлȣĭ în kontpa fpigȣлȣĭ tepiвiлȣ̆ че domneшte în aчeste zone поларе.

Astȣ̆-felȣ̆ e fъkȣtȣ̆ fiȣлȣ̆ iȣвitȣ̆ алȣ̆ nopdȣлȣĭ! Mîndpia mȣnџiлорȣ̆ съĭ akoпepiџĭ kȣ o зъпаеъ etepnъ, opnamentȣлȣ̆ пъдȣpiлорȣ̆ sале плine kȣ odopĭ de pешinъ, sinгȣpa sпepaнџъ a попȣлiлорȣ̆ че лokȣeskȣ̆ akoло! Întp'adeвъpȣ̆ nȣ e de mipape kîndȣ̆ kiapȣ̆ în timпȣpiле чеде maĭ antiче, лokȣitopiĭ din џъpiле nopdiче аȣ̆ apȣnkatȣ̆ okiĭ asȣпpa aчestȣĭ animaлȣ̆ kape ȣneшte în sine întp'ȣnȣ̆ градȣ̆ aшa de însemnatȣ̆ пȣтереа шi fpȣmȣseџea, шi аȣ̆ къȣtatȣ̆ a'лȣ̆ domestiчi. Dap шi o алтъ віptȣte преџioasъ ape penȣ kape л'a fъkȣtȣ̆ aшa de stimatȣ̆ de кътpe oamenii de akoло; asta este sовpietatea sa. Penȣлȣ̆ se mȣлџȣmeшte kȣ foapte пȣџinȣ̆ пentpȣ nȣtpimentȣлȣ̆ съȣ̆. Пе mȣnџiĭ полapĭ nekontenitȣ̆ akoпepiџĭ de гiaџа kape a nimiчitȣ̆ toatъ веџitaџiȣnea плantелорȣ̆, akoло ȣnde kaлȣлȣ̆ шi воȣлȣ̆ apȣ̆ mȣpi de foame din лiпsa isлazeлорȣ̆ вapa шi a fînȣлȣĭ iapna, ȣnde kiapȣ̆ oaea maĭ пȣџinъ mînkъчoasъ s'apȣ̆ fi ȣskatȣ̆ de foame, akoло penȣлȣ̆ tpъeшte шi se mȣлџȣmeшte kȣ niшte mȣшkĭ kape kpeskȣ̆ пе пъmîntȣлȣ̆ apidȣ̆ шi nepoditopȣ̆.

Penȣлȣ̆ шi къmiлa ne sileskȣ̆ a admipa apmonia natȣpeĭ în toate kpeaџiȣniле sале. Къmiлa, fiika sȣdȣлȣĭ, ka шi penȣлȣ̆, fiȣлȣ̆ nopdȣлȣĭ, sîntȣ̆ fъkȣџĭ fieшĭ-kape nȣmaĭ пentpȣ kлima sa. În desepteле nisinoase але Afpiчeĭ ȣnde niчĭ ȣnȣ̆ алтȣ̆ animaлȣ̆ n'apȣ̆ пȣtea tpъi, ȣnde opĭ че animaлȣ̆ s'apȣ̆ îngpoпa în nisinȣлȣ̆ adînkȣ̆ шi apzъtopȣ̆ d'akoло, saȣ̆ къ apȣ̆ mȣpi de foame ne гъsindȣ̆ niчĭ ȣnȣ̆ fipȣ̆ de iapвъ вepde пentpȣ nȣtpimentȣ̆, akoло natȣpa a продȣsȣ̆ къmiлa kȣ тълпiле eĭ kъптȣшite kȣ niшte пepnџe kape ĭĭ înлesneskȣ̆ ȣмвлetȣлȣ̆ пе kaлea nisinoasъ шi k'ȣnȣ̆ stomakȣ̆ kaпaвiлȣ̆ d'a konsepвa апъ de вътȣ̆ пentpȣ maĭ mȣлте zile ш'a se aвstina de opĭ че mînkape înkъ maĭ mȣлте zile. Aшa шi în nopdȣ̆, penȣлȣ̆ este iapъшĭ animaлȣлȣ̆ чeлȣ̆ maĭ konfopmȣ̆ шi în apmonie kȣ natȣpa kлimeĭ, шi aiчĭ natȣpa a datȣ̆ penȣлȣĭ o iȣџeaлъ aшa de estpaopdinapъ, în kîtȣ̆ елȣ̆ fȣџе п'înȣ̆ nemeџĭ adînчĭ d'o зъпадъ moaле în kape kaлȣлȣ̆ s'apȣ̆ kȣfȣnda kȣ totȣлȣ̆, шi пе kîndȣ̆ penȣлȣ̆ faче ȣnȣ̆ kȣpsȣ̆ de 20 шi 30 de miле пе zi, stomakȣлȣ̆ съȣ̆ пpiimeшte o mînъ de mȣшkĭ kape kpeskȣ̆ akoло, maĭ kȣ seamъ de mȣшkĭ nȣmiџĭ aĭ penȣлȣĭ (Cladonia rangiferina) пе kape natȣpa 'ĭ-a продȣsȣ̆ akoло întp'o къtime mape шi, пpekȣmȣ̆ se веde, nȣmaĭ пе seama penȣлȣĭ.

Dap iapna kîndȣ̆ o fȣptȣnъ вopeaлa nekȣnoskȣtъ în kлimeле noastpe, a apȣnkatȣ̆ neste kîmпiiле din Лапonia mȣnџĭ imenшĭ de зъпадъ, în kîtȣ̆ în întindepea лорȣ̆ чea mape nȣ se maĭ веde niчĭ o ȣpmъ de mȣшkĭ, шi penȣлȣ̆ în zadapȣ̆ sапъ kȣ пічopȣлȣ̆ съȣ̆ în пъmîntȣ̆ sпpe a desгpoпa вp'ȣnȣ̆ fipȣ̆ d'aчestȣ̆ nȣtpeџȣ̆, atȣnчĭ ameџitȣ̆ de foame, se ȣitъ kȣ întpistape ла ръmȣpiле de mesteakъnȣ̆ шi de вpadȣ̆ înгeџate kȣmȣ̆ staȣ̆ tpiste шi ka пъpъsite de toate пȣtepiле viвifiante але natȣpeĭ; dap nȣ, natȣpa a îngpiжitȣ̆ шi atȣnчĭ пentpȣ fii съĭ kape 'ĭ-a esiлatȣ̆ ла fineле пъmîntȣлȣĭ, къчĭ п'aчeшtĭ apвopĭ kpeшte ȣnȣ̆ mȣшkiȣ̆ paptikȣлapȣ̆ kape дъ шi елȣ̆ ȣnȣ̆ nȣtpimentȣ̆ вȣnȣ̆ пentpȣ penȣ̆. Aчestȣ̆ mȣшkiȣ̆ (usnea plicata) se nȣmeшte akoло în лimвa вȣлгapъ Лапȣ̆, шi de ла елȣ̆ se tpaџе kiapȣ̆ nȣmipea џъpiĭ nȣmindȣ-o Лапonia saȣ̆ Лапландȣ̆ (џapa de Лапȣ̆), шi întp'adeвъpȣ̆ aчestȣ̆ Лапȣ̆ de iapna, aчestȣ̆ mȣшkiȣ̆ este de чea maĭ mape impoptanџъ пentpȣ Лапonia, къчĭ penȣлȣ̆ apȣ̆ fi mȣpitȣ̆ de foame iapna ш'aпoĭ fъpъ penȣ̆ o лokȣinџъ de oamenĭ în aчeastъ kлimъ apȣ̆ fi imпosiвiлъ.

Aшa dap esistinџa ȣneĭ џъpĭ întpeџĭ kȣ sȣte de miĭ de лokȣitopĭ este вazatъ пе esistinџa ȣnopȣ̆ mȣшkĭ. Ȣnde гъsimȣ̆ o apmonie maĭ mape întpe oamenĭ, animaле, плante шi kiapȣ̆ întpe пetpe kape esistȣ̆ întp'o kлimъ? Ȣnde aвemȣ̆ ȣnȣ̆ apгȣmentȣ̆ maĭ fpȣmosȣ̆ desпpe ȣnitatea kpeaџiȣneĭ, adikъ despe ȣnitatea opiџineĭ шi a ideĭ kpeatpiче de ȣnde аȣ̆ eшitȣ̆ toate лȣkpъpiле че esistȣ̆, de kîtȣ̆ aiчĭ?

Пînъ ȣnde ажȣnгȣ̆ fȣptȣneле вopeaле, kîmпiiле akoпepite k'o зъпадъ полapъ optȣ̆

саȣ поъ лȣнї пе анȣ, mesteakънї k'o adoape балсаmikъ, пъдȣрї de молifцї пліне d'o a-doape решinoasъ шi пȣmiцiї сȣсȣ mȣшkї ȣm-плȣцї kȣ amidon (skробеалъ) kапабілȣ a пȣ-tpi ȣнȣ kорпȣ animалȣ; пînъ akoло se întin-de шi рецiȣнеа esistinцеї ренȣлȣї; adikъ o бandъ чiркȣларъ kape înkonжоаръ toatъ zona поларъ a пъmîntȣлȣї шi kape konpinde Nop-вецiа шi Лапонia în Еȣропа, нордȣлȣ Sibe-pieї în Asia шi църіле поларе але нордȣлȣї Ameрічеї. Aiчї este patpia ренȣлȣї. În seko-лȣлȣ алȣ 18-леа s'a întpodȣsȣ ренȣ шi în Is-ланda. Akoло ачестȣ animалȣ a гъsitȣ kondi-цiȣнї kлimatiче аналоаце kȣ ачелеа але па-tpieї сале, kiapȣ шi mȣшkiȣлȣ din Isланda (cetraria islandica) bestitȣ în medічinъ ka kon-соlaцiȣне прецiоасъ шi finaлъ a oamenілорȣ oftikoшi, kape este шi елȣ ȣнȣ nȣtpimentȣ ekчелеntȣ пентрȣ ренї. De ачееа ачестȣ ani-maлȣ s'a înmȣлцitȣ akoло în skȣptȣ timпȣ шi гъsimȣ akȣmȣ чipezї de ренї лîнгъ Волkанȣлȣ Hekla шi лîнгъ хавȣзȣлȣ natȣраалȣ шi цiran-tikȣ nȣmitȣ Geyser. Dap kîtȣ de mape este богъцiа ачесторȣ църї în ренї, se apatъ прin statistika datъ de *Forester* kape a гъsitȣ în анȣлȣ 1835 nȣmaї în Норвецiа, în distpik-tȣлȣ de Drontheim, Nordland шi Finnenmarken сȣма de 82,230 ренї.

Съ не ȣїтъмȣ akȣmȣ чева ла kвалітъцi-ле прецiоасе але ренȣлȣї ka ȣнȣ animалȣ do-mesiikȣ.

Nічї зъпаda, nічї riaца нȣ împiedikъ kȣрсȣлȣ челȣ iȣte шi estpaopdinapȣ алȣ pe-нȣлȣї. Inima лȣї бate kȣ kълдȣръ în miжло-kȣлȣ фȣртȣнілорȣ înгрozitoape, ȣnde dominъ ȣнȣ фrigȣ atîtȣ de terібілȣ, în kîtȣ înгiaцъ a-бȣрiї онȣлȣї че'ї skoate din гȣръ; tokmaї în miжлоkȣлȣ ачесторȣ sчене сълбатiче шi ame-нinцъtoape пентрȣ орї че fiinцъ însȣфлецitъ, tokmaї akoло ренȣ se aфлъ în деплinъ sъnъ-tate шi бȣkȣрie; ба înkъ вара kîndȣ kiapȣ în ачесте църї поларе, soapеле kape se sȣie песте opizontȣ продȣkîndȣ zіле лȣнџї de maї mȣлте лȣнї неîntpерȣпте шi kȣ dînseле înkъл-zindȣ аерȣлȣ d'akoло, kîmпȣлȣ se akonepe kȣ miї de флорї фрȣmoase în kîtȣ воiажорȣлȣ ȣїтъ ka sъ aфле лîнгъ полȣ, imaцinîndȣ'шi kъ se плimбъ în fepічitеле църї tponikaле, tok-maї atȣnчї kîndȣ natȣра s'a îndȣлчitȣ, ренȣ фȣце din kîmпiiле пліне de верdeaцъ шi d'o kълдȣръ плъkȣtъ шi mерце maї kъtpe нордȣ întpe mȣнцiї de akoло ȣnde dominъ o tem-пepatȣръ maї ръkopitoape. Nȣ nȣmaї kълдȣ-ра, dap шi o mȣлцime de insekte, maї kȣ seamъ de mȣшte sîнџероase s'apъtȣ atȣnчї шi kape sȣпъръ пе ренȣ гonindȣ'лȣ вара din kîm-пiiле плане kъtpe mȣнцiї нордiчї.

Întpe diферiteле snеце de mȣшte kape гoneskȣ пе ренȣ, sîntȣ maї kȣ seamъ доъ kape îлȣ sȣпъръ maї mȣлtȣ. Ачестеа sîntȣ ȣ-на nȣmitъ *Oestrus tarandi* kape пȣне оаъле лорȣ пе spinapea ренȣлȣї шi алта nȣmitъ *Oestrus trompe* kape 'ї пȣнȣ оаъле în нърї. Dap ренȣлȣ kape este dепрinsȣ a kȣноаште de de-парте прezinцa ачесторȣ inemiчї аї съї, kȣmȣ aȣde sгomotȣлȣ лорȣ, фȣце în dpeanta шi în stînга, însъ mȣska tenaче шi kаприцioasъ îлȣ ȣрmеазъ în фȣга mape, sбȣрîndȣ înkъ maї iȣte de kîtȣ dînsȣлȣ шi нȣ'лȣ ласъ пînъ нȣ'шї пȣне оаъле în нъріле лȣї. Ȣртъріле ачестȣї aktȣ sîntȣ terібiле пентрȣ ренȣ, atȣнчї se a-patъ ла dînsȣлȣ o patimъ (боалъ) nȣmitъ ла Лапонezi *Kurbma.* Adikъ în лоkȣлȣ рънitȣ ese o ȣmфлътȣръ kape продȣче o panъ foap-ta dȣpepoasъ în kîtȣ съртanȣлȣ ренȣ ȣмблъ фȣpiosȣ de dȣpepe шi se лȣптъ în feлȣрimї de spasme terібіле пînъ esпiръ. Dȣпъ moapte, пелеа лȣї se гъseшte înгъȣpitъ ka o sitъ de mȣшkъtȣріле ачесторȣ insekte kape, kȣ гȣра лорȣ askȣцitъ шi лȣнгъ mȣшkȣ шi пътрȣndȣ гrosimea пелеї ренȣлȣї.

Dap kîndȣ ренiї фȣгȣ de mȣшte, Лапо-нinziї sîntȣ siліцi a фȣцi шi еї împreȣнъ kȣ dînшiї; kъчi ȣнȣ Лапонezȣ este o fiinцъ in-sепарабілъ de ренȣлȣ съȣ; atȣнчї toatъ цара devine o desеptъ desпȣiatъ de лоkȣitopiї еї. Eatъ dap în че градȣ inфлȣенцеазъ o mikъ mȣskъ asȣпра soapteї ȣнеї църї întpeцi kȣ miї de лоkȣitopї!

Ȣнȣ алtȣ inemikȣ алȣ ренȣлȣї este moi-на (desгeцȣ), dȣпе kape vine ȣнȣ церȣ ȣskatȣ фъръ zъпаdъ. Kъчi atȣнчї konita ренȣлȣї нȣ поate sъ рȣпъ stpata гroasъ de гiaцъ че a-konepe пъmîntȣлȣ, sпре a skoate de desȣбtȣлȣ

ei mȣшкiȣлŭ nȣtрitiвŭ, atȣnчĭ miĭ de рenĭ kadŭ moрцĭ de foame; sпрe feрiчiрea Лапонезiлорŭ, aчeastъ întîmпларe tрistъ e раръ.

Ȣnŭ алŭ tрeiлea inemikŭ алŭ рenilорŭ este лȣпȣ; kîndŭ лȣпȣлŭ se aрatъ, рenȣлŭ fȣџe, siлindȣ шi пe бieцiĭ лokȣitoрĭ d'akоло a skimба viaцa лорŭ пачifikъ întр'o viaцъ nomadъ шi neлiniшtitъ. Ла aчeste кълъtoрiĭ siлite aлe рenȣлȣĭ se manifestъ kaрakteрȣлŭ лȣĭ, пȣtemŭ ziчe, kȣaлitъцiлe moрaлe шi viaцa sa sпiрitȣaлъ. Паре къ aрe o idee лimпede de пeрikȣлiлe шi de прivaцiȣniлe kaрe iлŭ ameрinцъ în aчeastъ кълъtoрie întр'o astŭ-feлŭ de цaръ neosпitaлieръ, рeniĭ пînъ nȣ înчeпŭ кълъtoрia лорŭ, se adȣnŭ în бande kîte 200 шi 300, tрimitŭ femeлeлe шi пȣiĭ înainte ka o aвant-гаpdъ, пe kîndŭ maskȣлiĭ se пȣnŭ лa sfîршitȣлŭ бandeĭ ka sъ aпeрe maĭ бine famiлiiлe лорŭ din гȣрiлe лȣпiлорŭ kaрe лe ȣрmeazъ în џenere în aчeste кълъtoрiĭ. Kîndŭ întîлneskŭ пe вȣлпĭ, рeniĭ se aпъръ kȣ kaпeteлe лорŭ чeлe taрĭ, daр kȣ ȣршiĭ se бatŭ kȣ koaрneлe. Însъ рaрŭ se întîmплъ ka sъ întîлneaskъ чine-ва nȣmaĭ o бandъ кълъtoрindŭ, чi mȣлte înшiрate ȣna dȣпe aлta, eлe nȣ meрџŭ пe aчeлaшŭ dрȣmŭ, чi пe maĭ mȣлte dрȣmȣрĭ, kȣ skoпŭ ka sъ nȣ vie în koлiziȣne пentрȣ mateрiiлe nȣtрitiвe чe лe гъseskŭ пe dрȣmŭ; întokmaĭ kȣmŭ o aрmadie de soлdaцĭ se desпaрte în maĭ mȣлte desпърцiрĭ ka sъ se poatъ îndestȣлa maĭ лesne kȣ пrovizinile чeрȣte. De aчeea în noрdȣлŭ Siбeрiei чete de рenĭ кълъtoрĭ okȣпŭ o лърџime de 3 пînъ лa 7 miлe џeogрaфiче! Ла oрĭ чe кълъtoрie noȣъ ȣрmezŭ totŭ dрȣmȣлŭ fъkȣtŭ în anȣлŭ tрekȣtŭ. Kîndŭ daȣ d'o aпъ kȣрgъtoaрe o tрekŭ în notŭ, însъ kȣ o maрe прekaȣцiȣne tрimiцîndŭ întîiŭ пe чeĭ maĭ пȣteрniчĭ dintр'înшiĭ ka kondȣktoрiĭ бandeĭ sпрe a чeрчeta шi a sпiona лokȣлŭ. Kondȣktoрȣлŭ meрџe înчetŭ înaintea бandeĭ saлe, чeĭ maĭ пȣteрniчĭ iлŭ ȣрmeazъ înчetŭ шi kȣ kaпeteлe рidikate пînъ ajȣnџŭ лa maлȣлŭ aпeĭ, шi aпoĭ esaminezŭ iзџeaлa рîȣлȣĭ; въzîndŭ къ nȣ e вр'ȣnŭ пeрikoлŭ, kondȣktoрȣлŭ intръ în aпъ шi toatъ бanda iлŭ ȣрmeazъ, цiindȣ-se stрînsŭ ȣnȣлŭ de aлtȣлŭ în aпъ; kaпeteлe лорŭ îmпodoбite kȣ koaрne рamifiate staȣ eшite afaръ, în kîtŭ de dePaрte seamъnъ ka o пъdȣрe înotîndŭ în aпъ. Niчĭ ȣnŭ sгomotŭ saȣ цiпътŭ nȣ skotŭ лa aчestŭ пasaцiŭ kрitikŭ sпрe a nȣ fi atakaцĭ de вр'ȣnŭ inemikŭ. Daр чe фoлosŭ? aбia a ajȣnsŭ лa maлȣлŭ oпȣsŭ, kîndŭ Iakahine, Iakute, Tunguse шi o mȣлцime de aлte пoпȣлaцiȣnĭ kadŭ пe dînшiĭ, se aрȣnkŭ în лȣntрĭ ka sъ'ĭ гoneaskъ kiaрŭ fiindŭ în aпъ. Întр'ȣnŭ minȣtŭ sчena s'a skimбatŭ; tъчeрea пачifikъ de maĭ nainte a fъkȣtŭ лokŭ ȣneĭ tȣрбȣрърĭ sгomotoase ka п'ȣnŭ kîmпŭ de бътълie шi omȣлŭ вînъtoрŭ kaрe прetȣtindinea пoaртъ kȣ sine moaрtea шi kaрnaцiŭ, kîndŭ se afлъ întрe aчeste animaлe a skimбatŭ рîȣлŭ чeлŭ лimпede întр'ȣnŭ лakŭ de sînџe пrovenitŭ din înjȣнгietȣрa a miiлорŭ de рenĭ. Aшa daр se aрatъ шi aiчĭ ka шi прetȣtindinea къ omȣлŭ este inemikȣлŭ чeлŭ maĭ рedȣtaбiлŭ aлŭ animaлeлорŭ.

Aчeste кълъtoрiĭ aлe рenilорŭ sîntŭ шi kaȣza къ рeniĭ sълбatiчĭ se întîлneskŭ adese oрĭ kȣ чeĭ domestiчĭ, se îmпрeȣnŭ шi înmȣлцeskŭ neamȣлŭ лорŭ пrezeрвîndȣ'лŭ d'a deџeneрa, прekȣmŭ s'a întîmплatŭ лa чeлe-л-aлte animaлe domestiчe aлe omȣлȣĭ. De aчeea akȣmŭ mъkaрŭ k'a tрekȣtŭ sekȣлĭ de kîndŭ рenȣ s'a sȣпȣsŭ вoinцeĭ omȣлȣĭ, totŭ n'a пeрdȣtŭ kȣ totȣлŭ simцiрea sa de indiпendinцъ шi de лiбeрtate, прekȣmŭ o гъsimŭ maĭ лa toate чeлe-л-aлte animaлe domestiчe. Sînџeлe лiбeрŭ чiрkȣлъ шi se moшteneшte de лa tatъ лa fiŭ лa aчeшtĭ fiĭ пoлaрĭ aĭ natȣрeĭ. Пroџenitȣрa лорŭ nȣ e ȣnŭ skлaвŭ sȣпȣsŭ шi mепрisatŭ de stъпînȣлŭ sъȣ; din kontрa kaȣtъ din чe în чe sъ пъръseaskъ пe stъпînŭ шi înkъ sъ'ĭ aрate вр'o mikъ nesȣпȣneрe, însъ Лапонезȣлŭ e mȣлцȣmitŭ шi kȣ aчeasta, fiindŭ къ iȣбitȣлŭ sъȣ рenŭ 'ĭ aрatъ къ n'a пeрdȣtŭ kȣ totȣлŭ indeпendenцa шi eneрџia nativъ a kaрakteрȣлȣĭ sъȣ.

Tiпogрaфia Naцionaлъ a лȣĭ Iosifŭ Romanovŭ шi Komп.